

Etxebarri eta Bolibarko bariazio linguistikoa

Amaia Ezenarro Arrate
Euskal Filologian lizentziatua

Etxebarriko eta Bolibarko hizkeretan gertatzen ari den hizkuntza-aldaketa ikertzen da artikulu honetan. Horretaz gain, hizkera bakoitzean belaunaldi biren artean zenbaterainoko bariazioa jasan den neurtuko da: maileguak, estandarrak edo deskulturizazio/kulturizazioak eraginda. Aurrekoetxeak zioenaren jarraipena da honako hau ere, hau da, euskara jasaten ari den aldaketa soziolinguistikoaren azterketa egiteko asmoz ekin zaio lanari. Hizkuntzaren hainbat arlo aztertuko dira horretarako (morfologia, sintaxia, fonologia eta lexikoa) galdesorta itxi bat aintzat hartuta.

GAKO-HITZAK: Hizkuntza bariazioa · Soziolinguistika · Dialektologia.

In this research contribution, we analyse a pair of speeches located in the east of Biscay: speeches from Bolibar and Etxebarria. The first purpose is to analyse linguistic resemblances and differences between both dialects. In addition to that, we will analyse the linguistic variation that each speech has suffered in each of the localities in two generations (mature and young), according to linguistic loans, the influence of the standard language or the phenomene of the acculturation. This article is a new contribution to the research of the sociolinguistic changes in Basque language, which Aurrekoetxea took the first steps In this way we will investigate several areas of the language (morphology, syntax, phonology and lexicon) in an accurate survey.

KEY WORDS: Linguistic Variation · Sociolinguistic · Dialectology.

Jasotze-data: 2008-08-04. *Onartze-data:* 2008-10-14.

1. Sarrera¹

Hizkuntza guztiak aldatuz doazela ez da datu berria, nahiz eta garai batean euskarak jatorrizko ezaugarriei eusten ziela defendatu, bat eta bera zela sortu zenetik hona. Hizkuntzak oso berea du une oro aldatuz joatea, hainbat faktore soziolinguistikok aldatzen baitute hizkuntza, hala nola elebitasunak, estandarrak...

Gizarte batean bizikide diren hizkuntza beraren forma estandarra eta dialektoak bata bestearekin dituen harremanek eragin linguistikoak izaten dituzte norabide batean edo bestean, edota bi norabideetan. Biak (euskalkiak alde batetik, estandarra bestetik) bizirik ditugunez eta biez baliatu behar garenez, jakin beharko genuke noiz erabili bata eta noiz bestea, inportantea da euskalkien erabilera arrazoitu eta mugatzea, bakoitzak bere tokia izan behar baitu. Hizkuntza askotan dialektoen eta estandarraren lekua mugatzen saiatu dira, bata besteari dakartzkion kalte-onurak aztertuz. Gurean hori da arnasten dugun giroa, azken urteotan, batez ere.

Euskara batua edo eredu estandarra beharrezkoa zen euskarak iraungo bazuen. Egia da estandarizazioa ezinbestekoa izan zaigula, baina beronen abiada behar baino biziagoa izanez gero zer pentsatua ematen digu, ezagun baitu euskara batuak batasun-mezua zabaltzeko dakarren asmoa. Hala ere, oso aberasgarria litzateke bata besteaz (batua euskalkiez eta euskalkiak batuaz) aberastea, trukean eta auzolanean arituz gero biek irabaz baitezakete.

Euskal Herrian, (euskara-gaztelania) elebitasunaz gain, bestelako egoera linguistikoak ere baditugu. Alde batetik, **diaglosia**, zeinen bidez «aldaera estandarreko ezaugarriak sartuz eta gailenduz doazen aldaera dialektal desberdinen barnean» (Aurrekoetxea, 2008: 20); bestetik, **diglosia**. Uste dugu deskulturizazioaren ezaugarrietako bat dela, hizkuntzaren ahultze fenomenoetako baten ondorio².

Hona hemen aipamen bat hizkuntza batean izaten diren bateratze linguistikoak azaltzeko: «estandarrenzko prozesuan dialektoak elkarrekin batera doazenean eta estandarrak modu bertsuan eragiten dienean, estandarraren eta dialektoen arteko distantzia txikituz doan bitartean, dialektoen arteko forma ezberdinak ere urrituz joaten dira» (Auer eta Hinskens, 1996; apud. Aurrekoetxea, 2004). Bi bateratze mota egoten dira hizkuntzetan (gehienetan): bateratze horizontalak eta bateratze bertikalak. Lehenengoak, dialektoen arteko ezaugarri-bateratzea azaltzen du. Bigarrenak, aldiz, estandarraren eta dialektoen arteko ezaugarrien bateratzea adierazten du. Lan honetan, batez ere, bateratze bertikalak dira ikergai, bestela esanda, eguneroko jardunean estandarrak dialektoetan duen agerrera neurtu nahi da. Euskalkiek estandarretik jaso duten eraginera mugatuko da.

Dialektoen, gurean euskalkien, trinkotasuna estandarraren ezaugarrietan urtuz, fusionatuz doa. Eragileak bat baino gehiago dira, hala nola estandarizazioa bera, hedabide ugari, herrien arteko komunikazio zabala eta gure belaunaldiak jaso duen hezkuntza, batez ere, idatzizkoan oinarritzeak izan du eragina zalantzarik gabe.

1. Eskerrak eman nahi nizkioke Gotzon Aurrekoetxeari, honelako ikerketa batean parte hartzeko gonbita egiteagatik, eta eginiko zuzenketa guztiengatik. Berau izan da artikulu honen akuilu, aholkulari eta bideratzaile, beronen gidaritzapean sortu baita.

2. Ikus beherago deskulturizazioaz esaten dena.

Lan honetako helburu nagusia herri jakin bietako hizkeraren azterketa soziolinguistikoko zehatza egitea izan da, aldaera estandarren eta dialektoen arteko bateratze-joerak zenbaterainokoak diren lantzea da helburua, une bereko eta herri bereko bi belaunaldiren arteko aldea da aztertuko dena. Estandarra oraintsu sartzeak eta euskalkiak oraindik irauteak euren arteko berdinketa, intentsitatea edo bizitasuna eta indarra neurtzeko aukera ematen digu.

Artikulu honetan Etxebarriko eta Bolibarko hizkeretan gertatzen ari den hizkuntza-bariazioa neurtu nahi da. EUDIA ikerketa-taldeak esku artean duen *Euskal atlas sozio-geolinguistikoa*³ da beronen sorleku eta arrazoia⁴. EHHA deritzon proiektua⁵ du aitzindari. Proiektu hori Euskal Herri osoan gauzatzen ari bada ere, artikulu honetan aipaturiko herri bietara mugatuko gara.

Datuak eta estatistikek erakusten dute zein den herri biotako hizkera-bilaka-bidea. Datuok inkesta edo galdesorta itxi batetik atera dira, herri bakoitzeko heldu eta gazte banaren jardunetik⁶.

Lan honen bidez, Etxebarriko eta Bolibarko gaurko euskara parez pare jarri eta euren arteko aldea ateratzeko saiakera da eta, bide batez, herri bakoitzean belaunaldi batetik bestera zer-nolako bariazio linguistikoa gertatu den aztertzea.

Ikerketa honek euskalkiaren (hizkeraren) osasuna eta etorkizuna edo eboluzioa zelakoa den ere adieraziko digu. Ea euskalkia sasoi onean dagoen edota estandarren morroi den hizkera hori.

Hizkuntza estandarren eta hizkeren (edo euskalkien) artean dauden berdintze-edo nibelazio-joerak aztertzea beharrezkoa zaigu herri horretako euskararen egoera eta etorkizuna zein den jakin nahi badugu. Batu edo estandarren ezau-garriak hasi diren sartzen edo gure gurasoen berbeta magalean biltzen dugun.

Guztira 202 galdera egin ziren eta ikerketa-saio honetan datu guztiak erabiliko dira, arloka (lexikoa, izen-morfologia, aditz-morfologia eta sintaxia) berezita. Horrela, bariazioa zein norabidetan eta zein arlotan gertatzen den gehiago zehaztu ahal izango da. Ondoren, datuak orokorrean aztertuko dira, herri bietako egoerak karentza jarriaz.

2. Inguramendu teorikoa

Lan honen abiapuntu edo aurrekari gisa, Aurrekoetxea (2003, 2004, 2006 eta 2007 2008) eta Pérez Landa (2006) aipa ditzakegu. Aurrekoetxeak eginiko ikerketen ondorioek erakusten dute nolako eragina duten estandarrek hizkera jakin batzuetan. EUDIA ikerketa-taldearen proiektuan aztertu nahi dena ere hori da, baina euskal eremu guztia aintzat harturik, hau da, estandarren zantzuak hain

3. UPV05/72.

4. Proiektuaren zehaztasunetarako ikus Aurrekoetxea eta Ormaetxea 2006.

5. EHHA (Euskararen Herri Hizkeren Atlas) egitasmoa 1984. urtetik honantz Euskaltzaindia bideratzen ari den egitasmoa da.

6. Eman didaten laguntzagatik, eskerrak eman nahi dizkiet Maite Olabe eta Mireia Amilategiri, eta nola ez, lan honetarako ezinbesteko izan diren lekukoek: Jabier Bustindui, Iban Iloro, Luis Mari Ezenarro eta Iñaki Uzuriaga.

nabari eta indartsuak ote diren Euskal Herriko gainerako herrietan ere. *Euskarren atlas soziolinguistiko-dialektologikoa* ikerketa-proiektuaren atal bat da, beraz, ikerketa-artikulu hau, aztertzen ditugun herri bietara mugatuko dena.

Kanpoko ikerketak (Auer, 1998; Auer eta Hinskens, 1996; Bellmann, 1998) marko teorikoa eta metodologia zehazteko erabili dira, asko baitira honelako ikerketa izan duten hizkuntzak. Ikerketa horiek gurean txertatu eta euskararen kasuan etorkizuna planifikatzeko aukera eskaini digute.

Ikerketa honek ikuspuntu sinkronikoan du bere ekarria, euskalki guztiek (batuaren eraginez) izandako berdintze-joera neurtu nahi delako. Azterketak hizkera zenbaitetan gertatzen ari den bilakaera zehaztea du helburu. Eta aldi berean euskara batuaren eragina zein motatakoa eta norainokoa den zehaztea

3. Ikerketaren datuak

Euskararen atlas sozio-geolinguistikoa deritzo EUDIA ikerketa-taldea Euskal Herrian egiten ari den ikerketa-proiektuari. Proiektu horrek aldagarritasun geolinguistikoaz gain aldagarritasun soziolinguistikoa ere aztertzen du, horrela, azken berrogeita hamar urteetan hizkera bakoitzaren aldagarritasuna, hizkuntza estandarrak gure euskalkietan izan duen eragina zenbaterainokoa izan den neurtuko da, eta berdintze-joera bizia edo motela den adieraziko digu.

Hego Euskal Herriko 75 herritan eta Iparraldeko 25etan heldu eta gazteei egin zaie inkesta. Inkesta egiteko ezaugarri fonologikoak, morfologikoak, sintaktikoak eta lexikoak biltzen dituen galdesorta bat diseinatu da.

Hauk dira inkestaren ezaugarriak:

- Euskal Herriko 100 herritan egingo da galdeketa. Artikulu honetan Etxebarriko eta Bolibarko datuetara mugatuko gara.
- Proiektu honetarako berriaz eraiki den galdesorta bidezko datu-bilketa egin da, elkarrizketa gidatuaren bidez jaso dira datuak: galdera zuzen edo zehatzak, perifrasi bidezko esaldiak, itzulpenak...
- Lekukoen aukeraketa ere ez da nolana hiko lana. Lekukoen ezaugarriek berebiziko garrantzia dute. Herri bakoitzean hiztun biri egin zaie galdeketa, heldu eta gazte banari. Sexuari dagokionez, lekuko guztiak gizonezkoak izango dira. Ikerketa honetan sexuaren aldetik homogeneotasuna lortu nahi izan da, eta etorkizunean egiteko uzten da emakumezkoen galdeketa.
- Ezaugarri garrantzitsua izan ohi da honelako ikerketetan berriemaileen formazioa edo kultura maila. Helduaren kasuan baserritarra jaiotzez eta lanbidez lantegi bateko langilea izan zen baldintza, hau da, kaletar petoa ezin zen izan berriemailea. Horrek, berriemaileak baserri-giroko hiztegia barneratua izatea ziurtatuko zuen. Inkesta honetako berriemailetariko bat, Bolibarko heldua, okina izana da eta azken urteetan tabernaria izandakoa. Etxebarriko heldua, baserrian jaio eta bizi da, baina lantegi bateko ugazaba dugu. Gazteen kasuan, unibertsitatean ikasten dihardutenak edo ikasketak amaiturik dituztenak dira aukeratu diren lekukoak. Hala ere, ez zen nahitaezkoa herri horretan bertan jaioa izatea. Bolibarkoak hogeita lau urte

ditu eta goi-mailako ziklo bat du egina. Etxebarrikoak, aldiz, hogeita bost urte ditu, ingeniarietzako ikasketak egin ditu eta atzerrian izan da pare bat urtez.

- Aztertuko diren arloak honako hauek dira: lexikoa, izen-morfologia, aditz-morfologia eta sintaxia. Guztira 202 galdera izango ditu galdesorta honek. Hauetarik 120 galdera lexikoari dagozkio; 62 morfologiari (23 izen-morfologiari eta 39 aditzari) eta 20 sintaxiari buruzkoak dira. Fonologia aztertzeke ez da galderarik egin, alor guztietan arakatuko da datuak ateratzeko asmoz.
- Hizkuntza-erregistroa. Jaso nahi izan den hizkera-erregistroa eguneroko bizitzan erabiltzen duten hizkera informala da. Grabaketa egiten hasi aurretik garbi azaldu zitzaizen herriko bertako hizkera zela jaso nahi zena, etxekoa. Horregatik familiarrean eta lagunartean egiten duten bezala egiteko esan zitzaizen. Galdera edo esaldia entzun bezain laster lehena ateratzen zaiena bilatzen zela, alegia. Hala ere, metodologia honen bidez jasotzen diren emaitzak tentuz hartu behar dira, erregistro erdi formaleko datuak ere azaltzen direlako elkarriketan zehar.
- Datuen ziurtasunaz edo kalitateaz esan dezakegu berme handia izan dezakegula “mini-disk” erako grabagailua erabili dela ikerketa honetan.
- Datuak transkribatzeko orduan IPA alfabeto fonetikoak erabili da. “Mini-disk”etik datu-base batera igaro da informazioa digitalizatu eta etiketatzeke.

4. Belaunaldien arteko azterketa

Lehendabizi belaunaldika aztertu dira datuak. Hizkera bereko hiztun biak, heldua eta gaztea, aintzat harturik eta jasotako datuak jorratuz herri horretako aldagarritasun lexikala, morfologikoa eta sintaktikoa zenbaterainokoa den neurtuko da, ehunekotan eta grafiko batean adierazirik. Lehenengo Bolibarko hizkera aztertuko da eta ondoren, Etxebarrikoak. Datuok atalka edo parametroka sailkatuko dira lehenbizi. Ostean, datu orokor gisa azalduko dira.

Izandako bilakaera edo aldaketak azaltzeko bi fenomeno izango dira kontuan: *kulturizazioa* eta *deskulturizazioa*.

Kulturizazioa indartze-fenomeno bati deritza⁷. Hizkuntza estandarren ñabar-durak eguneroko jardunean islatzen direnean, kulturizazioa gertatu dela esan daiteke. **Deskulturizazioa**, aldiz, kontrako fenomenoak gertatu, hau da, ahultze-fenomenoak sortutakoa eta kultura- edo bizimodu-aldaketak eragindakoa: gaztelania edo beste hizkuntzetatik mailegatutako hitzak, kontzeptuen desagertzea... Esan beharrik ez dago gure gurasoen belaunalditik gure belaunaldira jasandako aldaketa sozialak eragina izan duela horretan. Izan ere, baserri-girotik hiritarragoa den bizimodura igaro baikara. Ezagun da Euskal Herrian baserri-giroko herriak edo hiri handietatik urruti dauden herriak izan direla euskalkia hobeto mantendu dutenak, hiri eta herri handietan, ostera, gaztelania nagusituz joan delarik. Horretaz gain, euskarazko jardunean antzeman daiteke aldaketa. Hiztun gazteek helduek darabilten kontzeptuak galtzen dituzte maiz edo une batetik aurrera ez dute ezagutzen arrazoi berengatik.

7. Op. cit.

Hala ere, bada kontrako eragina ere. Belaunaldi gaztea euskaraz eskolaratu eta alfabetatu izanak kulturizazio-fenomenoa dakar, estandarrek euskalkiko hitzak ordezkatu ditzakeelako. Helduen belaunaldia, berriz, gaztelaniaz alfabetatua da eta horrek maileguak barneratzen ditu eguneroko jardunean gehiago edo gutxiago.

4.1. Hizkuntza-arloko berdintasun eta desberdintasunen azterketa: Bolibar

4.1.1. Lexikoa

Lexikoan egindako 120 galderetatik 111 galderatan (% 92,5) erantzun berdina jaso da Bolibarko bi belaunaldien erantzunetan eta 9 kasutan (% 7,5) ezberdina.

Datu honek Bolibarko lexikoa egoera onean dagoela adierazten du. Gazteek nagusiek darabiltzaten hitzak ezagutu eta erabiltzen dituzte.

Esan dezakegu, beraz, ondo mantentzen direla bertoko hitzak edo hizkera honetako lexikoa. Bederatzi kasutan baino ez da erantzun ezberdina jaso. Ezberdintasunak hauek dira: (helduak/gazteak) *Itargi/ilargi*; *remolino/axe gogorra*; *bostarko/ostadar*; *udegun/udasken*; *suteko autz/autse*, *iketetz errie*; *jostorratz/ø*; *garun/ø*; *tuerto/ø*; *sil/tirriñe*; *esturasune/ø* eta *saldar/grano*.

Fenomeno deskulturizatzaileak gaztearen jardunean aurkitzen dira, bereziki: euskaraz alfabetatu bada ere, oinarri dialektologikoko⁸ hitz gutxiago erabiltzen ditu gazteak elkarrizketa honetan. Hala ere, ondo eusten dio gazteak Bolibarko euskarari.

Hizkuntzan ere antzeman daitezke bizimodu- eta kultura-aldaketaren urratsak. 'Sien', 'tuerto' eta 'alfiler' galdetutako kontzeptuek ez dute izan euskal ordainik gazteari egindako elkarrizketan. Helduak, aldiz, *garunek*, *tuerto* eta *jostorratz* erantzunak eman ditu. Bigarren erantzuna gaztelaniazko hitza da. 'Lastima' kontzeptuaz galdetzean erantzun hirukoitza eman du gazteak: *lastimie*, *peni* eta *errukixe*. Lehenengo biak erdarazko maileguak dira eta hirugarrena euskal ondareko hitza. 'Pantorrila' kontzeptuaz galdetzean gazteak *bolie* eta helduak *pantorrilli* erantzun dute. Beraz, heldu eta gazteak erdal termino ezberdina erabiltzeaz gain, 'berna' hitza Bolibarko hiztun bi hauen hizkeran galduta dagoela dirudi. 'Cuchara' kontzeptuak bi erantzun izan ditu gaztearen ahotan: *kutxara* eta *koilara*. Helduak forma bakarra eta bietatik euskaldunena eman du: *koilara*. 'Arco iris' galdetzean biek erantzun hau beratu eman dute eta ondoren bere euskal ordaina gazteak *ostadar* eta helduak *bostarku*. 'Ayer a noche' esapidea eskatzean gazteak *atzo gabas* baino ez du erantzun, helduak horretaz gain (zehatz esanda *atzo gabin*) *bart* ere erantzun du. Hiztun gazteak ezagutzen duela erantzun du hitz hori proposatzean, baina ez omen du inoiz erabiltzen.

Kontzeptuen sinplifikazioa da helduengandik gazteengana gertatu den eboluzioa: termino zehatzetariko asko zentzu orokorragoa duen hitza hartzeraz pasatu dira. Esate baterako, 'forunculo, divieso' kontzeptua galdetzean gazteak *grano* erantzun du (vs helduak *saldar*), hau da, mailegua izateaz gain, kontzeptu oroko-

8. Euskalkiko edo hizkerako hitzak erabiltzea, orokorragoak diren edo estandarrekoak diren beste batzuen orde. Adibidez *oinezto*, *tximistaren* orde. Hala ere, askotan zaila da esatea euskalki bateko edo besteko hitzak diren, hitz askoren mugak maiz ezin direlako parekatu euskalkienarekin.

rragoa darabil. ‘Ombligo’ kontzeptuaz galdetzean gazteak *tirrin* haur-hizkeran erabiltzen den terminoaz erantzun du (vs helduak *si!*). ‘Remolino’ galdetzean gazteak *axe gogorra* erantzun du, beraz, termino orokorragoa. Helduak galdera berari *remolino* gaztelaniazko formarekin erantzun dio. ‘Cazo’ kontzeptuari erantzuteko eskatzean gazteak lehenengo *koilara aundixe* esan du, eta geroago *burduntzaldi*. Helduak erantzun bakarra: *burruntzaldi*.

Kasu batzuetan erantzun bat baino gehiago jaso da, kontzeptu bakoitza adierazteko hainbat hitz eman dituzte, bai gazteak, bai helduak:

Gazteak esandako batzuk: *aurreko urti* eta *ies*; *junixo* eta *ekain*; *uoldik* eta *ujelak itxi* eta *sarratu*; *etxain* eta *sain*; *bistu* eta *ixotu*... Helduak: *atso gabin* eta *bart*; *sarratu* eta *itxi*; *sain* eta *etxaitxen*; *ixotu* eta *bistu*...

Aldaera estandarren eragina nabaritzen da gaztearen hizkeran bederatzi kasutan: *ilargi* (vs *itargi*), *ostadar* (vs *bostarku*), *udaskena* (vs *udegun*), *ekain* (vs *junio*), *abustu* (vs *agosto*), *uoldik* (vs *ujelak*), *korrike* (vs *aringaringe*), *aitxebitxi* (vs *aitxebesutako*), *jolastu* (vs *olgau*), *abisen* (vs *apellido*). Beraz, gaztearengan estandarren eragina % 8,33koa da. Helduak ez du agertzen estandarretik hartutako hitzik.

Maileguak ere heldu zein gaztearen eguneroko jardunean bila ditzakegu. Gaztearen hizketan 29 mailegu jaso dira erantzun gisa: *arkoirise*, *junixo*, *agosto*, *enbudo*, *kutxara*, *kutxillo*... Helduaren jardunean 26 erdal mailegu daude: *junio*, *agosto*, *biñagre*, *arrankau*, *pantorrilli*... Esan beharra dago hitz batzuetan ez dela erabiltzen gaztelaniazko forma besterik. Adibidez, ez dago ‘labana’ esateko ‘kutxiloa’z beste modurik herri bi hauetan. Maileguak direla-eta, fenomeno deskulturizatzaileak indar handiagoa du gaztearengan (% 24,16), eta txikiagoa (% 21,66) helduarengan, baina ez dago alde handirik batetik bestera.

4.1.2. Morfologia

4.1.2.1. Izen-morfologia

Izen-morfologiaren alorrean 23 galdera egin ziren. Helduen eta gazteen arteko ezberdintasuna honetan datza: 16 galderatan (% 69,56) erantzun berdina jaso da eta 6tan (% 26,08) ezberdina.

Desberdintasunak hauek dira:

1. Helduak *semíe* – gazteak *semí*
2. Helduak *astúantzat* – gazteak *astuantzakó*
3. Helduak *serue* – gazteak *serú*
4. Helduak *bigarrenes* – gazteak *birritxen*
5. Helduak *ónek mútilok* – gazteak *ónek mútilek*
6. Helduak *oní mutiloní* – gazteak *oní mutilái*

Lehenengo eta hirugarren esaldian agertzen den bariazioan arau fonologiko ezberdina dugu helduaren eta gaztearen hizkeretan. Heldua egoera zaharrago batean edo hobeto esanda, urrats bat atzerago dago, gazteak egin duen berrikuntza ez baitu burutu. Gazteak azken mugatzailea galdu du, eta azentua da galera

horren konpentsatzailea. Joera horren sortzailatzat Ondarroako hizkera jarriko genuke. Hala ere, esan beharra dago hizkera askotan ari dela gertatzen honako fenomeno hori (Lekeitio, Ondarroa, Azpeitia, besteak beste). Baina bada helduaren hizkeran salbuespen bat: *astú*.

4. esaldian ikusten den legez helduak *birritan* hitza ezagutzen du, eta are gehiago, erabiltzen du, baina esanahi ezberdina duela adierazi digu: *bigarrenez* esatean ‘egun berean’ bi aldiz etortzea adierazten omen da; aldiz, *birritan* esatean ‘bi egun ezberdinetan’ egindako zerbait adierazten da. Gazteen artean ez da bereizketa hori egiten.

5. eta 6. esaldietan helduak mugatzaile hurbila darabil, arauak jatorrian eskatzen zuen gisara, hau da, erakuslearen eta mugatzaile-posizioan aurkitzen denaren artean komunztadura egon beharra zegoen. Gaztearen hizkerak erakusten digun legez, arau hori askoz nasaiagoa da egun.

4.1.2.2. Aditz-morfologia

Aditza aztertzeko hogeita hemeretzi galdera egin zitzaizkien lekukoei. 32 kasutan (% 82,05) helduen eta gazteen erantzuna berdina izan zen, eta zazpi kasutan (% 17,94), aldiz, ezberdina.

Ezberdintasun fonologikoen artean honako hauek ditugu esanguratsuenak:

Aditz nagusiari dagokionez, helduak *ni gastí nas* dioen artean gazteak *gastí ná*. Gaztearen jardunean hitz-bukaerako kontsonantea galdu da eta azentu konpentsatzailea erantsita parekatu da, baina ‘izan’ eta ‘egon’-en arteko bereizketa tesuinguruaren araberakoa baino ez litzateke izango. Helduenek aditz bi honen arteko bereizketari eusten diote oraindik.

‘Edun’ aditz laguntzailea aditz nagusiari eranstea maiz aldaketa fonologikoak gertatzen dira. Helduak forma osoago bat mantentzen du eta jatorrian dagoen forma ez da hainbeste aldatzen: *gaur gitxi jan dot*. Gazteak, aldiz, *gitxi jaot* forma ahoskatu du. Barne-egitura bera izan arren, kanpo-egitura hots-talkak eragindako galera da. Gauza bera esan eta argudio bera eman daiteke ondoko kasuan ere: helduak *gitxi jan dosue* dio eta gazteak, aldiz, *gitxi jasue*.

Erantzun bat baino gehiago dituzten galderen adibide gisa, honako hauek:

1. ‘diote’ [orain haiek-hura-hari]. Helduaren eta gaztearen erantzunen arteko aldea numeroan dago, gazteak pluraleko adizkia (*oilasko batzuk saldutzes*) darabil eta helduak erantzun bi eman ditu: bata singularrekoa (*oilasko batzuk saldutze nire laguna*) eta bestea pluralekoa (*saldutzos*⁹). Guztietan aditz laguntzailea ‘eutsi’ da, baina hirugarren pertsona-marka ezberdina du singularrak eta pluralak hiztun berarengan.

2. ‘Andoni le puede traer el libro a Itziar’ esaldiaren euskarazko bikote gisa, helduak erantzun bakarra eman du: *ekarri leixó liburue*. Gazteak, aldiz, *ekarri*

9. Bolibarren, ohikoa da, hiztun helduen jardunean ‘eutsi’ eta ‘eduki’ erroa duten adizkietan hirugarren pertsona singularreko morfema -o da; gazteen jardunean, aldiz, -e: *deukos/deukes; salduto/saldutze; lagundutzo/lagundutze*.

leiketze eta *al dotze* erantzun du. Gaztearen lehen erantzuna, ‘egin’ laguntzaileaz gain, ‘eutsi’ laguntzailez osaturik dagoela dirudi. Bere barne-egitura ‘leike deutse’ (hipotesi gisa) edo antzekoa izango litzateke, bestela esanda, aditz laguntzaile biko pleonasma baten aurrean gaude. Gaztearen bigarren erantzuna “ aditza + ahal + ‘eutsi’ inflexioa” egiturakoa da, ahalerako adizki asko horrela ordezkaten dira gaur egun.

3. ‘Joan’en adizki trinkoa da oraingo honetan eskatzen dena, baina aldi berean puntuaritasuna eta iragana adierazi behar du. Helduak erantzun bikoitza eman du. Alde batetik, *ju nitzen* forma perifrastikoa eman du. Joera hau gero eta hedatuagoa da, trinkoak gainbehera bat jasaten ari diren egunotan. Bestetik, *niñoien* adizki trinkoa da emandako erantzuna. Gazteak *noien* erantzuna eman du, orainaldiko adizkiaren gainean eraiki da iraganeko forma. Gero eta sarriago ikusten dira egitura horretako aditzak, badirudi hizkuntza jasaten ari den ahulezia baten eraginez sortuak, iraganeko forma orainaldiko formari *-n* bat erantsita egin da.

4.1.3. *Sintaxia*

Arlo honetan jasotako erantzunak berdinak dira bederatzi kasutan (% 45) eta ezberdinak hamaika kasutan (% 55).

Erantzun desberdinen artean honako hauek daude:

1. ‘Deitu’ aditzaren erregimena nolakoa den neurtu nahi da. Helduak *áusuk deitxuste* vs gazteak *áusuk deitxu eistie*. Gazteak ‘egin’ aditza darabil indartzaile gisa. Ezberdintasun fonologikoa agerian badago ere (barne-egituran *deuste* vs *deustee*), pluralaren marka birritan markatzeko beharra sentitu du hiztun gazteak.

2. Zenbait kasutan helduak eta gazteak tratamendu ezberdineko adizkia darabilte. Adibide honetan helduak *bixer etzunde ego einke egun gustixen* (hikako forma) dio; gazteak *bixer etzunde alkosu egon* (zukako forma). Helduaren kasuan ‘egin’ erako laguntzailea erabilia egin du ahalerako adizkia. Gazteak, aldiz, egitura perifrastikoa duen ‘ahal’ eta adizki iragangaitza konbinatuz osatu du adizkia. Esan liteke joera hori ahultze bat dela.

3. ‘No estaba rico pero se lo ha comido’ zen eskatzen zitzaien esaldia eta esaldi honetan galdegaia aditz perifrastikoa zen. Helduak ez du ‘egin’ indartzailerik erabiltzen *gosú ésta egón baña jan dau*. Gazteak, aldiz, *es saúen gosú baña jan ein dau* indartzaile eta guzti.

4. Hirugarren pertsonako izenordain posesiboa: helduak *beré ausué* dioen bitartean gazteak *berán ausokú*.

Erantzun aniztunak dituzten ezberdintasunak:

5. *He tenido muchos disgustos* esaldiari Bolibarko helduak *disgusto asko eukiot/eukitxuas* erantzun bikoitza eman dio eta gazteak, berriz, *disgusto asko eukitxuas*. Beraz, helduaren hizkeran ‘asko’ eta aditzaren arteko komuntadura ez da ezinbestekoa, gaztearenean bai.

6. Gazteak erantzun bikoitza eman du: bata baiezkotan (*bardin doste, ein neisune*), bestea ezezkoan (*estoste ardure*). Helduak emandako erantzuna *niri bardin deuste, eñik nai duana* izan da. Erantzun bietan aditz laguntzaile trantsitiboa agertzen da, bien arteko aldea fonologikoa baino ez da.

4.1.4. Fonologia (Heldua/gaztea)

Bolibarko gaztearen eta helduaren jardunean agertzen diren ezaugarri fonologikoak hauek dira:

- $a \rightarrow e/(i,u)$: helduaren hizketan hobeto betetzen da arau hau: *se ordu de?/se ordu da?*; *kipule/kipula*; *mantekille/mantekilla*.
- a/e : *siketa/sikete*; *berekatz/berakatz*.
- u/o , batez ere forma mugagabeetan eta maileguetan (helduak *-u/gazteak -o*): *barixeku/barixeko*; *mediku/mediko*; *enterru/enterro* eta *billoxik/billutxik*.
- Estandarraren eraginez sorturiko aldaerak: *ukando/ukondo*.
- Bokal arteko u/b : *jan dabe/jan daue*.
- Kontsonante-galerak gaztearen berbetan: *arratzalde/atzalde*; *atzamorroskol/atzamoskol*; *sarati/sati*; *sosér/sosé*; *dákars/dákas*; *larregi/larrei*.
- Zenbait mailegutako hitzek morfema-mugan aldaerak izaten dituzte, batez ere mugagabeen: *enbut/enbudo*.
- Bestelako aldaerak: *burruntzaldi/burduntzaldi*; *giligili/kilikili*.
- Epentesia: *junio/junixo*.
- Diptongoen joera mugagabeen: *arda/ardau*.
- Aditz nagusiaren eta laguntzailearen batuketaz sorturiko laburtzapenak gaztearen jardunean: *jan dot/jaot*; *jan dosue/jasue*.
- Diptongoen sinplifikazioa adizkietan, batez ere *eutsi* errokoetan: *déuste/dóste*.

– Azentua:

Hauek dira azentuan dauden hiztun bien arteko aldeak: *Itxósora/itxosóra*; *itxósoraino/itxosoráino*; *amasórtzi/amásortzi*; *dakárre/dákarre* eta *ikusiót/ikúsiot*.

4.2. Hizkuntza-arlokako berdintasun eta desberdintasunen azterketa: Etxebarria

4.2.1. Lexikoa

120 galderetatik 111tan (% 92,5) jasotako erantzuna berdina izan da eta 9 kasutan (% 7,5), berriz, ezberdina.

Datuek erakusten dutenez, Etxebarria aldeko lexikoa ondo mantentzen da. Hamahiru kasutan baino ez da erantzun ezberdina jaso helduaren eta gaztearen artean. Ezberdintasunak hauek dira: (helduak/gazteak) *itargi/ilargi*; *surrunbilu/ø*; *natubitx/gabon egune*; *koilara/kutxara*; *prasa, suteko autze/txingarrak, errautze*; *sille/silbota, tirrin*; *pantorrili, berna/boli*; *arnasa sakon artu/putze bota, putzke ein*; *enorra, saldar/grano*.

Fenomeno deskulturizatzaileak batez ere, gaztearen jardunean antzematen dira. Kultura eta bizimodua aldatzen ari direnez, hizkuntzan ere nabari da halako

hiritartze-prozesu bat. Baserri-inguruko hitzek, batez ere, ez dute oinordekorik gazteon jardunean.

Hizkuntzan ere antzeman daitezke bizimodu- eta kultura-aldaketaren urratsak; 'remolino' eta 'suicidarse' kontzeptuek ez dute izan euskal ordainik gazteari egindako elkarrizketan. Hasiera batean *bere buruas beste* esan du, baina berak onartu du ez duela erabiltzen, maila jasoan egindako jardunean ez bada; 'remolino' proposatzerakoan eta gaztelaniazko forma dela esan du; aipagarria da 'relámpago' kontzeptuaz galdetzean helduak *oinestu* hitza esan duela eta geroago *tximista*. Gazteak, aldiz, *tximista* hitza eta beste moduren batera esaten ote duen galdetzean *oinestu* hitza esan du. Termino horrek duen bilakabidea azaltzen du zalantzarik gabe, estandarra sartzen ari dela, ondare zaharreko hitza alboratuz. 'Cuchara' kontzeptuak ez du euskal ordainik izan gaztearen hizkeran: *kutxara*.

Kontzeptuen sinplifikazioa da gertatzen ari den beste aldaketa bat: termino zehatzetarako zentzu orokorragoa duen hitza hartzera pasatu dira. Esate baterako, 'forúnculo, divieso' kontzeptua galdetzean gazteak *grano* erantzun du (vs helduak *saldar* eta *enor*). Gazteak dioen *silbot* hitza orokorragoa da helduak darabilen *sil* baino. Horretaz gain, *tirrin* terminoa darabil gazteak gauza bera esateko, nahiz eta badakien haur-hizkerakoa dena.

Kasu batzuetan erantzun bat baino gehiago jaso da; kontzeptu bat adierazteko hainbat hitz esan dituzte, bai gazteak, bai helduak:

Gazteak: *tximista* eta *oinestu*; *lengo urtin* eta *ies*; *atzo gabas* eta *bart*; *iñundasiño* eta *ujelak*; *aitxebitxi* eta *aitxebesutako*; *jolastu* eta *olgau lastima* eta *erruki*; *tia* eta *ixeko*...

Helduak: *egoaixe* eta *egoie*; *kuarto* eta *gela*; *bistu* eta *ixotu*; *prasa* eta *suteko autze*; *ikusi* eta *begitxu*; *erren* eta *ankamotz*; *enorra* eta *saldarra*; *sentidu galdu* eta *sentzune galdu*...

Aldaera estandarraren eragina ere bada gutxi-asko hiztun gaztearengan. Euskal kulturizazio bat ari da hedatzen lau haizetara eta kasu batzuetan ematen den erantzun bakarra estandarrekoa izaten da. Estandarraren eragina nabaritzen da gaztearen hizkeran bederatzi kasutan, aldaeretan eta fonologian: *ilargi* (vs *itargi*), *tximista* (vs *oinesto*). *ostadar* (vs *bostarku*), *udaskena* (vs *udegun*), *udaberri* (vs *udabarri*), *ekain* (vs *junio*), *abustu* (vs *agosto*)... Gaztearengan estandarraren eragina % 10ekoa da. Helduaren jardunean honako 4 kasutan ageri da estandarreko erantzuna: *tximista*, *udasken*, *jolastu* eta *abisen*, baina esan beharra dago, kasu gehienetan herriko hizkerako hitzarekin batera ageri dela erantzun gisa. Estandarraren eragina % 3,33koa da.

Hala ere, badira mailegu edo erdal hitzak helduen jardunean, baita gazteenean ere. Gazteek darabilten mailegu asko lexikoaren sinplifikazioa estaltzeko erabili izan da eta erdal hitza erantzuntzat jaso duten kontzeptuak 25 izan dira: *bronki bota*, *fuerte*, *kojo*, *grano*, *katarru*, *kostipau*, *enterru*, *apellido* ... Helduaren jardunean 19 erdal mailegu daude: *salto*, *suisidau*, *kostipau*, *enterru*, *desio*, *inidixa*, *tia*, *apellido*, *karo*... Maileguen kasuan ere fenomeno deskulturizatzaileak indar handiagoa du gaztearengan (% 20,83), eta txikixeagoa (% 15,83) helduarengan, nahiko parekatuta badaude ere.

Gaztearen jardunean berez maileguak aurkitu arren, ez dira halakotzat hartu, ez direlako belaunaldi hauetakoak, mailegu zaharrak dira. Honako hitz hauek, besteak beste: *sikute, sapatu, cuarto, mediko, kanposantu, kantzaute, karu*. Helduaren kasuan: *sikete, sapatu, natubitx, cuarto, kantzaute, mediko, kanposanto*.

4.2.2. Morfologia

4.2.2.1. Izen-morfologia

Izen-morfologiaren alorrean egindako 23 galderen artetik 16 galderatan (% 69,56) erantzun berdina jaso da eta seitan (% 26,08) ezberdina.

1. helduak *astú* – gazteak *astúe*
2. helduak *serú* – gazteak *serúe*
3. helduak *itxósorantz, itxósorutz* – gazteak *itxósoruntz*
4. helduak *ónek mútilek* – gazteak *ónek mútilok*
5. helduak *oní mutilái* – gazteak *oní mutiloní*

Harrigarria bada ere, Bolibarren gertatzen denaren kontrako fenomeno gertatzen da Etxebarriko hiztunen arteko hizkera-bariazioan; hau da, Etxebarriko gazteak Bolibarko helduak darabiltzan formak ematen ditu. Badirudi adina ez dela beti faktore pisutsua izaten, kasu hau horren froga garbia baita.

Kasu batean baino gehiagotan erantzun aniztunak jaso dira:

1. helduak *astuantzat* – gazteak *astuantzako, astuantzat*
2. helduak *itxosoraño* – gazteak *itxosorarte, itxosoraño*
3. helduak *itxósorantz, itxósorutz* – gazteak *itxósoruntz*

4.2.2.2. Aditz-morfologia

Aditza aztertzerakoan hogeita hamar kasutan (% 76,92) erantzun berdinarekin egin dugu topo eta bederatzita kasutan (% 23,07) erantzun ezberdinarekin.

Egin diren galderen artean 'ellos traen libros' esaldiari gazteak *eurek liburuk dakase* esaldiarekin erantzun dio. Helduak aditz perifrastikoarekin erantzun du: *eurek ekarteben liburuk*. Azken horrek ez du osagarri zuzenaren eta aditzaren arteko komunztadurarik.

[Orain, guk-hura-hari] adizkiaz galdetzean jasotako erantzunak ezberdinak izan dira. Alde batetik, gaztearen erantzuna 'eutsi' aditzarekin egindakoa da: *bei bat saldutzau karniseruai*. Aldiz, helduaren erantzuna *saldu eindau bei bat karniseruai* izan da. Bigarren kasuan *egin* indartzailea txertatu da eta horregatik aditz laguntzailea osagai bikoia (nor-nork) bilakatu da, datiboari dagokion morfema alde batera utziz.

Puntukaritasuna agertzen duen galdera baten erantzunak hauek izan dira: helduak *berbetan nauen entzuotenin sata bat* eta gazteak *kontuk esaten nengun....* Gorago alderantziz agertu bada ere, oraingoan heldua da iragana orainetik abiatuta egiten duena, hau da, orainaldiko formari iraganeko *-n* bat erantsita ateratzen den emaitza. Gazteak, aldiz, iraganeko erroa darabil horretarako. Itxura

guztien arabera analogiaz sorturiko emaitza da helduak dioskun forma hori, sistematik irregulartasunak uxatu asmoz.

Erantzun bat baino gehiago izan dira galdera hauetan:

‘Andoni le puede traer el libro a Itziar’ esaldiari erantzuteko asmoz, helduak erantzun bakarra eman du: *ekarri leikixo liburue*. Gazteak, aldiz, *ekarri leiketze* eta *leikixo* erantzun du.

‘Íros de aquí y dejádme en paz’ esaldiaren euskarazko bikote gisa jasotako erantzun bina izan dira hitzuneke. Helduak *jun émendik eta itxi bakín* eta *itxídesue bakín* erantzun pareta eman dituen arren, horien paraleloak izango liratekeen erantzunkide genituzke gazteak emandakoak: *alde amendik da laga bakin* eta *lagaidesue bakin*. Biek emandako lehen erantzunean aditzak ez du inolako pertsona-markarik. Horrelakoetan bigarren pertsonari zuzendutako agindu legez interpretatzen dugu. Horretaz aparte, ‘laga/itxi’ aditz hutsa esanda ez dakigu mezu hartzailea singularra edo plurala den. Bigarrenean, aldiz, mezu hartzailearen numeroa bistaratzen da, ‘egin’en trinkoa erantsiz (‘laga/itxi’ + ‘egidazue’).

4.2.3. Sintaxia

Arlo honetan hamabost kasutan (% 80) erantzun berdinak dira eta ezberdinak 4 kasutan (% 20).

Desberdintasunetako bat hau da: hirugarren pertsonako izenordain posesiboagatik galdetzen da. Helduak *beré ausué* dioen bitartean *berán ausokú*.

Helduak erantzun bakarra eman du: *ego seinke*. Gazteak hirukoitza eman du: *egon leikesu*, *etzunde egon aalko sa* eta *egon seinke*. *Aalko sa* formako adizkia, iragangaitza, jaso da, aukera bakarra ez bada ere (*ahalko duzu*).

‘Urten’ aditzaren erregimena da aztertu nahi dena. Helduak *urten dau* vs gazteak *urten da/dau*. Zalantzarik gabe, azken hori estandarren eraginez sartu da hizkera honetan.

Helduak erantzun bikoitza eman du. Alde batetik, *bedarra ebáten das* eta, bestetik, *bedarra ebaten deutze*. Bigarrenan aditz laguntzailea ‘eutsi’ da eta puntu-karitasuna adierazteko erabili izan da. Galzorian dagoen arkaismo baten aurrean gaude, eta egia esan hitzunaren borondatez baino, erantzun hori jasotzeko asmoz galdetuta eman du erantzun hau. Gaztearen erantzuna *bedarra ebaten dabis* izan da eta helduaren lehenengo erantzunarekin erkatuz gero ikusiko dugu, helduak ‘egon’ aditza darabilela laguntzaile gisa eta gazteak, aldiz, ‘ibili’ aditza. Izatez, ‘egon’ aditza mugimendurik eskatzen ez zuten ekintzak adierazteko erabiltzen da, eta ‘ibili’ aditza mugimendudun ekintzak adierazteko. Lege horren arabera, kasu honetan helduak ez luke legea aintzat hartuko eta gazteak, aldiz, bai. Egia esan, gure egunotan oso murriztua da bien arteko bereizkuntza.

4.2.4. Fonologia

Bolibarko gaztearen eta helduaren jardunetan agertzen diren ezaugarri fonologikoak hauexek dira:

- $a \rightarrow e/(i,u)$ __: helduaren hizketan hobeto errespetatzen da arau hau: *udebarri/udabarri*.
 - a/e : *Gustaata/gustetaate, odolosta/odoloste*.
 - Aditz nagusietan bokal-aldaketak (e/i -): *itxein/etxaitxen*.
 - u/o , batez ere, forma mugagabeetan eta maileguetan: *oñesto/oñestu; barixeko/barixeku; Sapato/sapatu; karo/karu*.
 - Estandarraren eraginez sorturiko aldaketa kontsonante zein bokaletan: *ukando/ukondo; billotxik/billutxik; isera/isara, bistu/pistu; posporo/pospolo, iges/ies, begitxu/beitxu*.
 - Hitz eratorrietan gertatzen den alternantzia: *sikete/sikute*.
 - Kontsonante-galerak: *arratzalde/atzalde*.
 - Bestelako aldaerak: *burruntzari/gurruntzaldi*.
 - Txistukari frikariak vs afrikatuak: *artasi/artatzi, ortosik/ortotzik*.
 - Diptongoen joera mugagabeen: *gasta/gastai*.
 - Aditz nagusiaren eta aditz laguntzailearen batuketaz sorturiko laburtzapenak: *ego seinke/egon seinke*.
 - Diptongoen sinplifikazioa adizkietan, batez ere, 'eutsi' errokoetan: *esaste/esauste; doste/deuste*.
- Azentua:
- Astúantzat/astuántzat; itxósorano/itxosoráno; amásortzi/amasórtzi eta ikúsiot/ikusiót.*

5. Hizkeren arteko azterketa

Bi hizkera aztertzean, ez da nahikoa hizkera bietako belaunaldi ezberdi-netako hiztunak aztertzea. Horretaz gain, hizkera biak karenka jarri eta bata bestearen-gandik zerk banatzen dituen eta zerk lotzen dituen aztertu behar da.

Kasu honetan hizkera beraren azpi-hizkeratzat jo ditzakegu Bolibarko eta Etxebarriko hizkerak, Markinako hizkeraren baitan. Herri bietan ez direla datu berdinak jasoko, hasteko, hiztunen euren ezaugarri soziolinguistikoak berdintsuak bai, baina berdinak ez direlako eta jarraitzeko, herri bik ez dutelako egoera soziolinguistiko berbera izango.

Horregatik, lehenbizi hiztun heldueneren arteko aldeak eta bat etortzeak aztertuko ditugu, eta ondoren, gazteen artekoak.

5.1. Hizkuntza-arlokako berdintasun eta desberdintasunen azterketa: Bolibarko eta Etxebarriko helduak

5.1.1. Lexikoa

Hiztegia aztertzeko eginiko 120 galderen artetik 116tan (% 96,66) erantzun berdina eman dute herri bietako helduek, eta lautan (% 3,33) baino ez erantzun ezberdina.

Honako hauek dira helduen arteko ezberdintasunak (ezberdintasunen artean erantzun aniztunak dituztenak):

1. Bolibarren *remolino* – Etxebarrin *surrumbilo*
2. Bolibarren *esturasune* – Etxebarrin *arnasa sakon artu*
3. Bolibarren *kojo* – Etxebarrin *erren* eta *ankamotz*
4. Bolibarren *konosimendu galdu* – Etxebarrin *sentidu galdu* eta *sentzu galdu*

Erantzun aniztunak ugari dira, besteak beste:

1. Bolibarren *egoaxi* – Etxebarrin *egoaxe* eta *egoie*
2. Bolibarren *oñesto* – Etxebarrin *oñesto* eta *tximista*
3. Bolibarren *bixkor* eta *aringaringe* – Etxebarrin *aringaringe*
4. Bolibarren *esturasune* – Etxebarrin *arnasa sakon artu*
5. Bolibarren *olgau* – Etxebarrin *olgau* eta *jolastu*.
6. Bolibarren *sendo* – Etxebarrin *indertzo* eta *sendo*
7. Bolibarren *asal* eta *narru* – Etxebarrin *asal*
8. Bolibarren *saldarra* – Etxebarrin *enorra* eta *saldar*
9. Bolibarren *oixtura*, *akostunbraute* eta *usaute* – Etxebarrin *oixtura*.

5.1.2. Morfologia

5.1.2.1. Izen-morfologia

Hogeita bi galdera ziren guztira izen-morfologian. Horietatik 18 galderatan (% 81,81) erantzun berdina jaso da eta 4tan (% 18,18).

Erantzun ezberdinak honako hauek dira:

1. Bolibarren *semíe* – Etxebarrin *semí*
2. Bolibarren *serúe* – Etxebarrin *serú*
3. Bolibarren *ónek mútilok* – Etxebarrin *ónek mútilek*
4. Bolibarren *oní mutiloní* – Etxebarrin *oní mutiái*

Esan beharra dago, gorago aipatu bezala, Etxebarrikoak emandako erantzunak eta Bolibarko gazteak kasu hauetan emandako berdinak direla.

5.1.2.2 Aditz-morfologia

Guztira hogeita hemeretzi galdera egin ziren aditzaren datuak jasotzeko. Hogeita hamalau kasutan (% 87,17) berdina izan zen erantzuna eta bostetan (% 12, 82) ezberdinak.

Desberdintasunak ondoko erantzunetan biltzen dira:

‘edun’ [orain, guk-hura-hari] erako adizkia jaso nahi zen galdera egitean erantzun ezberdinak izan dira. Bolibarko hiztun helduaren erantzunean ‘eutsi’ da aditz laguntzailearen erroa: *bei bat saldutzeu karniseruai*; Etxebarrikoarena, berriz, *saldau eindau bei bat karniseruai* izan da. ‘egin’ indartzaile gisa tartekatuz osagai biko (nor-nork) aditz laguntzaile bihurtu du hiztunak, eta datiboari dagokion morfema ez da ageri.

‘Ezan’ aditz laguntzailea eskatzen duten adizkiez galdetzean Bolibarkoak *ekarri leixo* erantzun du eta Etxebarrikoak *ekarri leikixo*.

Erantzun biko galderak honako hauek izan dira:

‘Ellos traen libros’ esaldiari Bolibarko hiztunak bi esaldirekin erantzun dio: *eurek liburukin etorri sin* eta *liburuk ekarri sitxuen*. Aditza, beraz, ‘ekarri’ren trinkoa da. Helduak aditz perifrastiko batekin erantzun du: *eurek ekarteben liburuk*. Azken horrek ez du osagarri zuzenaren eta aditzaren arteko komunztadurarik, aditzak ez baitu plural-marka adierazten. Gainera espero den erantzuna ematean (*sitxun*) guztiz aldatuko litzateke azken emaitza. Bolibarkoaren bigarren erantzuna eta Etxebarrikoarena berdinak izango lirateke pluralarekiko komunztadura faltako ez balitz. Bolibartarraren lehen erantzunean ‘etorri’ da aditz nagusia eta horrek instrumentala den osagai bat eskatzen du. Esaldi bera da, baina bigarren horrekin ez da ‘edun’ adizkirik ageri, ‘izan’en adizkia baizik.

‘Egon’ aditzaren iraganeko puntukaritasuna aztertzeko asmoz egindako galde-rari Bolibarkoak erantzun bikoitza bota dio: *berbetan eogá saparrada bat entzun deun momentuen* eta *berbetan gengosan*. Zalantzarik gabe lehenengo forma ez da trinkoa izatez, testuinguruak baino ez dio puntukari-zentzua ematen, aditz perifrastiko arrunt bat dugu. Gainera, iraganeko forma zen eskatzen zena. Bigarrena, aldiz, ‘egon’ iraganeko formatik abiatutako emaitza da. Etxebarrikoak emandako erantzunean, aldiz, orainaldiko forma da oinarrian dagoena eta horri iraganeko -n morfema erantsi zaio.

5.1.3. Sintaxia

Hogei erantzunetatik 13tan (% 65) erantzun berdina jaso da eta zazpitan (% 35) ezberdinak.

1. Erantzun ezberdinak aztertzen hasiz gero, errestrikzioa genuke bat. Bolibarko hiztunak *bierra baino besteik estau eiñ*. Etxebarrikoak, aldiz, *estau ein bierra besteik*. Biek indartzailea badute ere, Bolibarkoak birritan markatu du errestrikzioa, *bestarik* erabiltzeaz gain, konparaziozko elementu bat erantsi dio, indar gehiago emanez.

2. ‘Behar’ egitura duen esaldia eskatu zitzaizen hiztunei. Bolibarkoak *jun ein bikok* vs Etxebarrikoak *jun ein bikosa*. ‘Behar’ aditz modalaren ostean bolibartarrak aditz laguntzaile iragankorra erantsi du; etxebartarrak, aldiz, iragangaitza. Erabilera biak onarturik daude, baina aditz nagusiaren arabera erabili behar zela laguntzailea azpimarratu zuten, beraz, horra belaunaldi bien arteko aldea. Bien arteko aldea tratamendua da; helduak hikako tratamendua darabilen artean, gazteak zukako adizkia erabili du.

3. ‘No estaba rico pero se lo ha comido’ esaldiaren euskal ordaina eskatzen zen esaldi horretan galdegaia aditz perifrastikoa izanik. Helduak ez du ‘egin’ indartzailerik erabiltzen *gosú ésta egón baña jan dau*. Gazteak, aldiz, *es sáuen gosú baña jan ein dau* indartzaile eta guzti.

Erantzun bikoitzak jaso dira honako esaldiotan:

‘Akordatu’ aditzaren osagarri zuzenaren kasu-marka zein zen aztertu nahi zen. Bolibarko helduak *aitxas da amas* erantzuna eman du, hau da, sozietibo singularra erabili du. Etxebarriko hiztunak, aldiz, *aitxas da amas* eta baita *gurasukin* ere.

Lehenengo erantzuna, beraz, berdina da. Bigarren erantzunean sozietibo plurala da osagarriaren kasu-marka.

5.1.4. *Fonologia*¹⁰ (Bolibar/Etxebarria)

- *a*→*e/(i,u)*__: Bolibarkoaren hizketan hobeto errespetatzen da arau hau, salbuespenak salbuespen: *se ordu de?/se ordu da?*, *mantekille/mantekilla*, *kipule/kipula*, *udabarri/udebarri*.
 - *a/e*: *berekatz/berakatz*, *odoloste/odolosta*, *siketa/sikete*, *geixo/gaixoik*, *jun deixen/jun daixen*, *gustaate/gustaata*, *emen/amen*.
 - Bokal luzeak edo bikoitzak: *sati/saati*.
 - *u/o*, batez ere, forma mugagabeetan eta maileguetan: *bostarku/ostarko*, *barixeku/barixeko*, *sapatu/sapato*, *enterru/enterro*.
 - Mailegu berezietako hitzak morfema muga aldaerak izaten ditu, batez ere mugagabeen: *natubitxet/natubitx*, *tuerto/tuer*.
 - Kontsonante-galerak: *les/iges*; *arañegun/arañeun*.
 - Bestelako aldaerak: *burduntzaldi/burruntzari*; *giligili/kilikili*.
 - Epentesia: *junio/junixo*.
 - Bustidura *-in-*: *biñagre/binagre*.
 - Diptongoen joera mugagabeen: *arda/ardau*.
 - Aditz nagusietan bokal-aldaketak (*e-/i-*): *etxaitxen/itxein*.
 - Aditz nagusiaren eta laguntzailearen batuketaz sorturiko laburtzapenak: *jan dot/jaot*; *jan dosue/jasue*.
 - Diptongoen sinplifikazioa adizkietan, batez ere, 'eutsi' errokoetan: *deuste/doste*; *esauste/esaste*.
- Azentua:
Enbút/énbut; *éskoba/eskóba*; *ártasi/artási*; *úkando/ukándo* eta *ámasórtzi/amásortzi*

5.2. Hizkuntza-arloko berdintasun eta desberdintasunen azterketa: Bolibarko eta Etxebarriko gazteak

5.2.1. *Lexikoa*

Lexikoa aztertzean, 120 galderen artean 105 galderaren erantzuna (% 87,5) berdina izan zen gazteen arteko konparaketa egitean eta hamabostena (% 12,5) ezberdina. Ezberdinen artean erantzun aniztunak eta erantzun bakoak ere aurkitzen dira.

1. Bolibarren *egóaxe* – Etxebarrin *egóai*
2. Bolibarren *axe gogórra* – Etxebarrin \emptyset
3. Bolibarren *oñesto* – Etxebarrin *oñestu* eta *tximista*.
4. Bolibarren *aurreko urti* – Etxebarrin *lengo urtin*
5. Bolibarren *natubitxet* – Etxebarrin *gabon egune*
6. Bolibarren *egurre* – Etxebarrin *sutako egurre*
7. Bolibarren *tabli* – Etxebarrin *ola*
8. Bolibarren *autze* eta *iketx errie* – Etxebarrin *txingarrak* eta *errautze*

10. Hitzaren formazioari dagozkion xehetasunak ez dira kontuan hartu. Horrela, Bolibarko helduak ahoskatutako *bostarku* eta Etxebarrikoak esandako *ostarku* berdintzat jo dira.

9. Bolibarren *ø* – Etxebarrin *garun*
10. Bolibarren *ø* – Etxebarrin *tuer*
11. Bolibarren *ø* – Etxebarrin *putze bota/putzke ein*
12. Bolibarren *ø* – Etxebarrin *jostorratz*
13. Bolibarren *egóaxe* – Etxebarrin *egóai*
14. Bolibarren *beran buru tragau* eta *suisidau* – Etxebarrin *ø*
15. Bolibarren *konosimendu galdu* eta *konorti galdu* – Etxebarrin *iseti galdu* eta *sentzu galdu*.

Erantzun anitztun gehiago:

1. Bolibarren *oñesto* – Etxebarrin *oñestu* eta *tximista*
2. Bolibarren *etxain* eta *sain* – Etxebarrin *sain* eta *etxaitzen*
3. Bolibarren *bistu* eta *ixotu* – Etxebarrin *ixotu* eta *pistu*
4. Bolibarren *koilara aundixe* eta *burduntzaldi* – Etxebarrin *gurruntzaldi*
5. Bolibarrentirriñe – Etxebarrin *silbot* eta *tirriñe*
6. Bolibarren *bota* eta *jaurti* – Etxebarrin *bota* eta *jaurti*
7. Bolibarren *aitxebitxi* eta *aitxebesutako* – Etxebarrin *aitxebitxi* eta *aitxebesutako*
8. Bolibarren *inddertz* eta *sendo* – Etxebarrin *fuerte*, *gogor*, *sendue* eta *inderrin*.

Kultura eta bizimodua aldatzen ari direnez, hizkuntzan ere nabari da hori. Nagusienek darabiltzaten hitz batzuek ez dute oinordekorik gazteon jardunean, horren ordez gaztelaniatik edo estandarretik hartzen ditugu.

Fenomeno deskulturizatzaileak zeintzuk diren ikusteko jo gorago azalduko Bolibar eta Etxebarria ataletara.

5.2.2. Morfologia

5.2.2.1. Izen-morfologia

Izen-morfologiako datuak aztertzeko egin ziren 22 galderetatik hamazazpitan (% 77,27) erantzun berdina jaso zen eta bostetan (% 22,72) erantzun ezberdina.

1. Bolibarren *astú* – Etxebarrin *astúe*
2. Bolibarren *itxósortz* – Etxebarrin *itxósortz*
3. Bolibarren *serú* – Etxebarrin *serúe*
4. Bolibarren *ónek mútilek* – Etxebarrin *ónek mútilok*
5. Bolibarren *oní mutiloní* – Etxebarrin *oní mutiloní*

Esan beharra dago, Etxebarriko hiztuna kontserbatzaileagoa dela, Bolibarkoa baino. Hala ere, estandarren eragina izen-morfologian oso urria da eta kasu batean azpimarra dezakegu: *itxosoruntz*. Ondorioz, kulturizazio-fenomenotzat joko genukeena.

5.2.2.2. Aditz-morfologia

Alor honetan 39 galdera egin ziren, eta gazteek emandako erantzunetatik 31tan (% 79,48) jasotako erantzuna berdina izan zen eta zortzi kasuetan (% 20,50) erantzun ezberdina.

Jasotako desberdintasunak hemen laburbiltzen dira:

1. 'Edun' erroko aditz laguntzaileaz galdetzean honako erantzunak jaso dira: Bolibarkoak, *órrek liburuk ekarritxue* vs Etxebarrikoak, *eurek liburuk dakase*. Bolibartarrak aditz nagusi eta laguntzaile egiturako erantzuna eman du, arau fonologikoak direla-eta desitxuratu samar badago ere, aditz laguntzailearen erroa 'edun' da, pluralgile eta guzti. Etxebarriko lekukoak emandako erantzuneko aditza 'ekarri'ren trinkoa da.

2. 'Egon' en aditz trinkoa da eskatu dena eta bolibartarrak *gustora sauese* erantzuna eman du eta Etxebarrikoak *gustora sauesie*. Azken erantzun hori pleonasmu bat da, plurala birritan adierazten baita.

Erantzun bikoitzak eman dituzten galderak:

1. 'Andoni le puede traer el libro a Itziar' esaldiaren euskarazko bikote gisa, bolibartarrak erantzun bikoitza eman du: *ekarri leiketze* eta *al dotze*. Gorago esan bezala, erantzun ez-gramatikala da hau. Etxebarriko hiztunak ere horixe izan du bere lehen erantzuna (*ekarri leiketze*). Bolibartar honen bigarren erantzuna "aditza + ahal + 'eutsi' inflexioa" egiturakoa da, gero eta hedatuagoa dena. Etxebarrikoaren bigarren erantzuna *ekarri leikixo* da, 'egin' da beronen erroa, baina datiboaren morfema ezarrita.

2. 'Egon' en puntukaritasuna aztertzeko galdera baten erantzunak hauek izan dira: Bolibarkoak *berbetan nauen saparradi entzun gendunin* vs Etxebarrikoak *kontuk esaten nengun...* Bolibarko hiztun honek iragana orainetik abiatuta egin du, hots, orainaldiko formari iraganeko *-n* bat erantsita; Etxebarrikoak, ostera, iraganeko erroa darabil.

5.2.3. Sintaxia

Sintaxia neurtzeko datuetan 17 erantzun (% 85) berdin daude eta hiru (% 15) baino ez dira ezberdinak.

Bolibarko gazteak *bedarra ebáten das* esan du eta Etxebarrikoak *bedarra ebaten dabis*. Bolibartarrak 'egon' aditza erabili du aditz laguntzaile; Etxebarrikoak, aldiz, 'ibili' aditza. Ez da zehatz betetzen bien arteko bereizkuntza, mugimendu gabeko ekintzek 'egon' aditza eskatzen baitute, eta mugimendudun ekintzek 'ibili' aditza.

Erantzun aniztun esaldien honako hauek aipa daitezke:

1. Bolibarko gazteak ezezko egitura eskatzean erantzun bikoitza eman du: *estator etxa* eta *esta etorriko etxa*. Lehenengoa aditz trinkoa bada ere, hurrenkera bera dute esaldi biek: "ezezko partikula + aditza + izena". Etxebarrikoak ere, bigarrenaren pare eman du erantzuna, baina hurrenkera ezberdinarekin: *esta etxa etorriko*.

2. 'Urten' en aditz laguntzailea zein den aztertu nahi izan da. Bolibarkoak *urten dau* vs Etxebarrikoak *urten da/dau*. 'Urten' en laguntzaile horrek dituen bi aukerak azaltzen dira hiztun berarengan (iragangaitza vs iragankorra). Horrek esan nahi du, estandarrek eragina izan duela etxebarritarren jardunean.

3. Bolibarkoak erantzun bakarra eman duen bitartean (*egon alkosu*), Etxebarrikoak hirukoitza eman du: *egon leikesu, aalko sa* eta *egon seinke*. “Aditza + ‘ahal’ + inflexioa” egitura da etxebarritarren bigarren erantzunean eta Bolibarkoak emandakoan ageri dena. Bien arteko aldea honako hau da: Etxebarrikoaren erantzunean dagoen aditza iragangaitza da, aldiz, bolibartarraren erantzunean dagoena iragankorra.

5.2.4. Fonologia

- *u/o*, batez ere forma mugagabeetan eta maileguetan: *oñesto/oñestu, barixeko/barixeku, udabarri/udaberri, enterro/enterru, karo/karu*.
- Estandarraren eraginez sorturiko alternantziak: *isera/isara, posporo/pospolo, itxosorutz/itxosoruntz*.
- Kontsonante-galerak: *atzamarroskol/atzamoskol, sose/soser, dakars/dakas*.
- Mailegu berezietako hitzak morfema mugan aldaerak izaten ditu, batez ere mugagabeen: *enbudo/enbut*.
- Morfema mugan, bokal ezberdinak: *sikete/sikute*.
- Kontsonante-galerak: *larrei/larregi*.
- Bestelako aldaerak: *burduntzaldixe/gurruntzaldixe*.
- Diptongoen joera mugagabeen: *gasta/gasta*.
- Bustidurazaleagoa da Bolibarko hiztuna: *biñagre/binagre, inddertzu/inderrin*.
- Txistukari frikarien ordeztuak: *artasi/artatzi, ortosik/ortotzik*.
- Aditz nagusiaren eta laguntzailearen batuketaz sorturiko laburtzapenak: *jaot/jan dot, jasue/jan dosue*.
- Diptongoen sinplifikazioa adizkietan, batez ere *eutsi* errokoetan: *doste/deuste*.

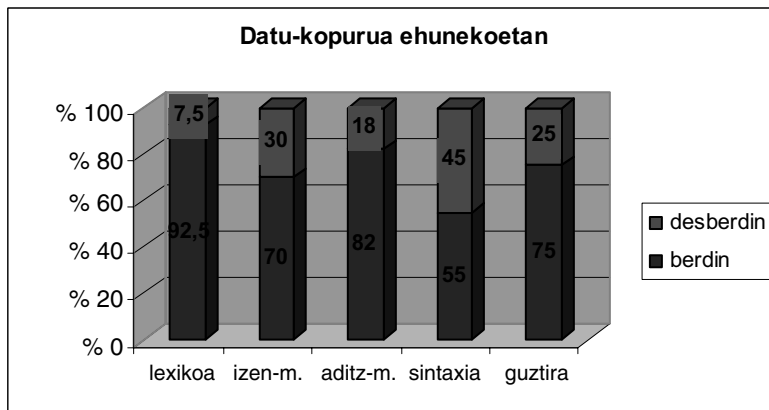
– Azentua:

Íruntz/irúntz; ékain/ekáin; kutxílo/kútxilo; astuantzakó/astúantzako; amásortzi/amasórtzi eta bi bíder/bi bidéres.

6. Emaidza orokorrak

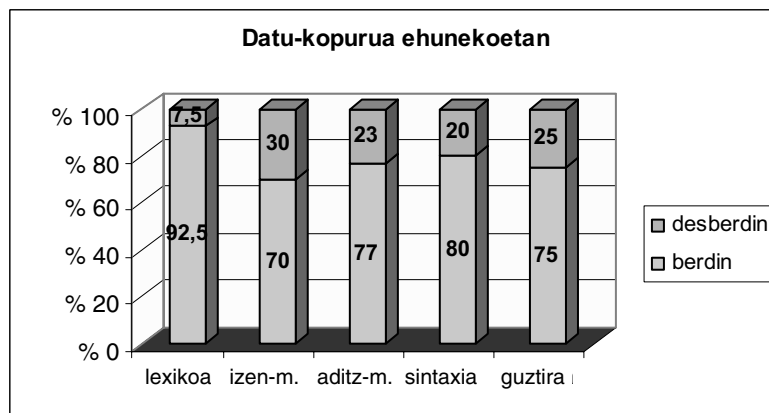
Parametro bakoitzean zein desberdintasun-maila dagoen azaltzen da helduen eta gazteen hizkeren artean; lehenbizi herrikoa eta gero adinka. Azkenik, datu orokorrak aurkeztuko dira beheko diagraman. Erantzun berdinen eta erantzun desberdinen kopurua ehunekoetan azaltzen da.

6.1. Bolibar: heldua vs gaztea

Lexikoa da belaunaldi bien artean bariazio gutxien izan duen alorra, egindako 120 galderetatik 111 galderatan (% 92,5) erantzun berdina jaso baita eta 9 kasutan (% 7,5) ezberdina. Atzetik aditz-morfologia dator, % 82,05tan erantzun berdina izan zen, eta zazpi kasutan (% 17,94), aldiz, ezberdina. Hurrengo alorra izen-morfologia izan da, % 69,56an erantzun bera jaso da eta % 26,08 ezberdina. Sintaxiak bariazio larriagoa jasan du, erantzun desberdinak gehiago baitira (% 55), erantzun berdinak (% 45) baino. Emaitza guztien % 75 erantzun berdinak izan dira eta % 25 erantzun ezberdinak, beraz, laurden bateko bariazioa gertatu da Bolibarko belaunaldi batean.

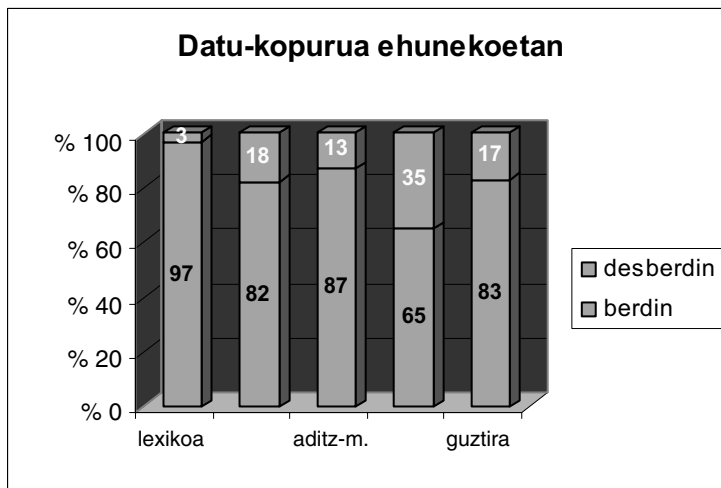
6.2. Etxebarria: heldua vs gaztea

Lexikoa da ondoen mantendu den atala % 92,5 izan da erantzun berdinen batez bestekoa eta % 7,5 baino ez, erantzun desberdinena. Hurrengo alorra sintaxia da. Bolibarren ez bezala ehuneko handi batean (% 80) erantzun berdinak jaso dira helduaren eta gaztearen artean. Aditz-morfologian zertxobait txikiagoa bada ere, erantzun berdinak ehuneko handi batean jaso dira: % 76,92. Azkenik, eta esan beharra dago nahiko batez besteko altua irten dela, erantzun berdinak erantzunen % 69,56 izan dira. Bolibarrek jasandako bariazio bera izan du

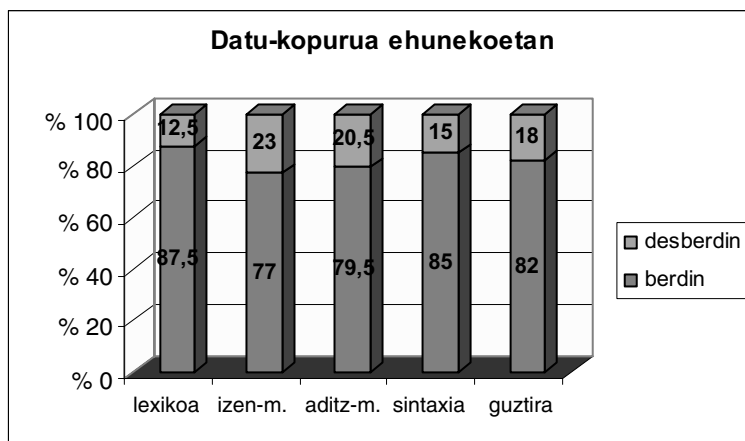
Etxebarriko hizkerak ere. Bolibarren legez, emaitzen % 75 erantzun berdinak izan dira eta % 25 ezberdinak.

6.3. Helduak: Bolibar vs Etxebarria

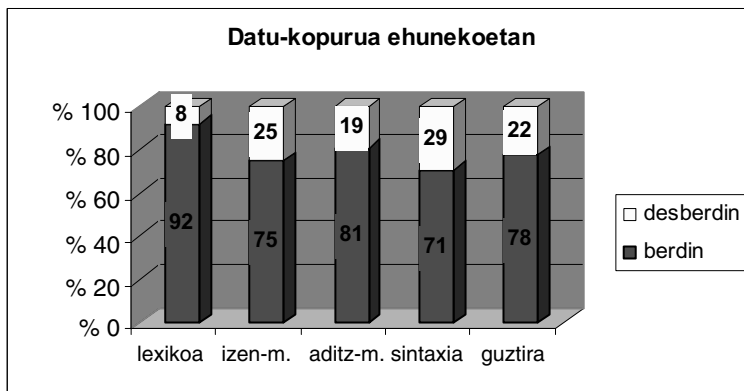
Herri bietako helduak parez pare jarrita lexikoa izan da aldaketa gutxien duen alorra, % 96,66an erantzun berdina eman baitute herri bietako helduek, eta lautan (% 3,33) baino ez erantzun ezberdina. Aditz-morfologia izan da hurrengo alor berdintsuena. Hogeita hamalau kasutan (% 87,17) berdina izan da erantzuna eta bostetan (% 12,82) ezberdina. Horren ondotik izen-morfologia dator: % 81,81ean erantzun berdina jaso da eta % 18,18an ezberdina. Sintaxia da gehien nabarmen-tzen den alorra: % 65ean erantzun berdina jaso da eta % 35ean ezberdina. Guztira erantzunen % 83 erantzun berdinak izan dira eta % 17 erantzun desberdinak, beraz, hizkera bien artean ez dago alde nabarmenik.

6.4. Gazteak: Bolibar vs Etxebarria

Herri bi hauetako gazteen artean ere antzekotasun gehien lexikoan dago: % 87,5 dira erantzun berdina jaso duten galderak. Hurrengo datorren atala sintaxia da, nahiko parekatuta: % 85 erantzun berdina dira. Ostean, aditza dator, % 79,48 erantzun berdina jaso dira. Azkenik, izen-morfologia da. Hala ere, batez besteko altu samarra mantentzen da: % 77,27 erantzun berdinek osatzen dute.

6.5. Bi herrietako hizkuntza-bariazioa diagrama berean

Esan bezala, diagrama hauetan datuak ehunekoetan eskaintzen dira, argiago ikusteko parametro bakoitzean zein desberdintasun-maila dagoen helduen eta gazteen hizkeren artean. Esan behar da herri hauetan gertatu den bariazioa oso txikia izan dela. Esate baterako, herri bakoitzeko belaunaldi ezberdinetan bariazio bera gertatu da: % 25eko bariazio linguistikoa jasan dute Etxebarrik eta Bolibarrek belaunaldi batean. Datu esanguratsua da, beraz.

Erantzun-berdintasun handiena eskatzen duen parametroa lexikoa da (helduaren eta gaztearen arteko erantzunetan % 92 berdina dira eta % 8 desberdina). Ondotik jarraitzen dio aditz-morfologiak, helduaren eta gaztearen erantzunetan % 81 berdina direlarik. Horren ostean, izen-morfologia dator, erantzunen % 75 berdina da, eta azkenik, baina oso alde gutxirekin, sintaxia, erantzunen berdintasuna % 71koa delarik.

Uste orokorra da lexikoa dela hizkera batean lehenik eta gehien aldatzen den arloa¹¹, baina datu hauen arabera gutxien aldatzen dena da (% 8). Ondoren, aditz-morfologia % 19ekin, izen-morfologia % 25 eta azkenik, sintaxia % 29ekin.

Belaunaldi bereko baina herri ezberdinetako helduen zein gazteen artean ez da nabaria gertatutako aldaketa, hots, helduen % 17ko bariazioa eta gazteen artean % 18koa baitago. Gorago esan bezala, Bolibarren eta Etxebarren, bietan, belaunaldi bien artean gertatutako bariazioa berdina da. Beraz, esan daiteke erabat parekatuta dagoela herrietako hizkuntza-bariazioa, bi herriak erritmo berean ari dira aldatzen.

11. Ikus Aurrekoetxea, 2008: 19.

Bariazioa ikus daiteke aztertutako herri bi hauetan, ez baitago hizkuntza-sistema egonkorrik; hizkuntzak etengabe aldatzen doaz eta hizkuntzak bere ezaugarritzat du bariozioa. Garai bereko baina hizkuntza-sistema ezberdinetako¹² hitzunek elkar ulertzeko gaitasunari esker ahal izango dute zentzuzko elkarrizketa bat izan.

Inkesta egiteko galdesorta zehatz bat eman zitzaigun gure hiztunei galdetu ahal izateko. Galdera zehatz horiek, azken batean zuzen garamatzate bilatutako emaitzetara, baina neurri batean naturaltasuna galtzen dute esaldiek, testuingurutik kanpora geratzen baitira. Esate baterako, intonazioan antzeman dugu hori.

Hizkuntzaren bariozio soziolinguistikoa sakontasunez aztertzeke galdera kopuru urria dela esan genezake, baina nahikoak dira bariozio honen ildo nagusiak zein diren atzemateko eta zein abiaduratan ari den zertzen zehazteko.

6.6. Estandarraren eta maileguen eragina

6.6.1. Bolibar

Gaztearengan estandarraren eragina % 8,33koa da. Helduak ez du agertzen estandarretik hartutako hitzik. Maileguak direla-eta fenomeno deskulturizatzaileak indar handiagoa du gaztearengan (% 24,16), eta txikiagoa (% 21,66) helduarengan, baina ez dago alde handirik batetik bestera. Batez beste % 4ko eragina du estandarrak Bolibarren, eta mailegutzak, berriz, % 22,91koa.

6.6.2. Etxebarria

Gaztearengan estandarraren eragina % 10ekoa da. Helduaren jardunean, estandarraren eragina % 3,33koa da. Maileguei dagokienez, berriz ere fenomeno deskulturizatzaileak indar handiagoa du gaztearengan (% 20,83), eta txikiagoa (% 15,83) helduarengan; nahiko parekatuta daude ikus daitekeenez. Batez beste % 6,66koa da estandarraren eragina Etxebarrin eta maileguk, aldiz, % 18,33ko eragina izan dute.

6.6.3. Helduak

Maileguzalegoa da Bolibarkoa (% 21,66) Etxebarrikoa (% 15,83) baino. Estandarrak Bolibarko hitzunen jardunean ez du eraginik; Etxebarrin, ostera, % 3,33ko eragina du. Ondorioz, hizkera bien arteko maileguen batez bestekoa % 18,74koa da eta estandarraren eragina % 1,66koa.

6.6.4. Gazteak

Bolibarko gaztearengan estandarraren eragina % 8,33koa da eta Etxebarrikoarengan % 10ekoa. Maileguei dagokienez Bolibarko gaztearen jardunean % 24,16ko eragina dago eta Etxebarrikoaren hizkeran, aldiz, % 20,83koa. Laburbilduz, hizkera bien arteko maileguen batez bestekoa % 9,16koa da, eta estandarraren eragina, % 22,48koa.

12. Oso eztabaidagarria da herri batean sistema bat edo gehiago daudela esatea, oraindik zehazteke daudelako non dauden sistema baten mugak, hau da, non amaitzen den bata eta noiz hasten den bestea (ikus Aurrekoetxea, 2008: 23).

7. Ondorioak

Euskal atlas geo-soziolinguistikoa ikerketa-proiektuaren barnean dauden Etxebarria eta Bolibar herrietako hizkeren banakako azterketa egin da artikulu honetan eta, ondoren, hizkera biak elkarrekin konparatu dira, elkarren datuak parez pare jarrita. Azterketa, batez ere, belaunaldi biren arteko hizkuntza-harremanetan oinarritzen da: helduen belaunaldia eta gazteena. Hainbat desberdintasunen artean azpimarratu behar da, maiz ahaztu egiten zaigu eta, «helduen belaunaldia hizkuntza arrotz batean kulturizatua (eskolatua) izan dela, belaunaldi gaztea euskaraz kulturizatua izan den bitartean» (Aurrekoetxea, 2008: 24).

Hizkera bietan gertatu den bariazioa, beste hizkera batzuekin erkatzen badugu, ez da hain asaldagarria, baina bai zuhur ibiltzeko modukoa. Etxebarrin bi belaunaldietan gertatzen ari den bariazioa honela ikus daiteke parametro bakoitzean: % 7,5 lexikoan, % 20 sintaxian, % 23 aditz-morfologian eta % 30 izen-morfologian. Bolibarren ere bariazio bera gertatu den arren, arlokako ehunekoak honako hauek dira: % 7,5eko bariazioa lexikoan, % 18 aditz-morfologian, % 30 izen-morfologian eta % 45 sintaxian.

Ikerketa honetako lehen ondorioa hau da: hiru parametroak (lexikoa, sintaxia eta morfologia) kontuan hartuz, ikerketa honen emaitzetan ikus daitekeenez, belaunaldi batean hizkuntza laurden bat aldatu dela baieztatu daiteke.

Herri ezberdinetan belaunaldi bakoitzeko bariazioa aztertuz gero, antzeko bariazioa gertatu da helduen (% 17) zein gazteen (% 18) artean. Helduen belaunaldian % 3 lexikoan, % 13 aditz-morfologian, % 18 izen-morfologian eta % 35 sintaxian. Gazteen belaunaldian % 12,5 lexikoan, % 15 sintaxian, % 20,5 aditz-morfologian eta azkenik, % 23 izen-morfologian.

Ikerketan ageri den bigarren ondorioa hau da: euskara estandarra eta mailegutza izan dira bi hizkeretako bariazio-arrazoi nagusia; batez beste, % 6,66koa da estandarren eragina Etxebarrin eta % 4koa Bolibarren. Maileguak, aldiz, % 18,33ko eragina izan du Etxebarrin eta % 22,91koa Bolibarren.

Amaitzeko, hirugarren ondorio bat badago: hizkera uneoro aldatzen doa eta zerk aldarazten duen aztertu nahi bada, ezinbestekoa da dialektologiak soziolinguistikari ateak zabatzea, ahozko hizkerak aztertuz.

8. Bibliografia

- Agirreazkuenaga, J. (2002): "Historian barrena: historiografiaren arazoak", *Ikerketa berriak Euskal Herriko historian: metodologia aintzindariak eta berrikuntza historiografikoak*, Udako Euskal Unibertsitatea Bilbo.
- Unsain, J. M. (zuz.) (1996): *Itsas Memoria. Revista de Estudios Marítimos del País Vasco*, 1. ———, (1981-1982): *L'histoire maritime de Saint-Jean-de-Luz et Ciboure aux XVIIe-XVIIIe siècles*, Baiona.
- Auer, P. (1998): "Dialect Levelling and the Standard Varieties in Europe", *Folia Linguistica* XXXII/1-2, 1-9.
- Auer, P. eta Hinskens, F. (1996): "The Convergence and Divergence of Dialects in Europe. New and not so New Developments in an Old Area", *Sociolingüística*, 10, 1-30.

- Aurrekoetxea, G. (2003): "Euskalkiak estandarraren uholdepean (Arratiako kasua)", in *Ahozkoztatua aztergai*, Mendebalde Kultur Elkarte, Bilbo, 2003, 167-178.
- , (2004): "Estandar eta dialektoen arteko bateratze-joerak (ikuspuntu teorikotik begirada bat)", *Uztaro*, **50**, 45-57.
- , (2006): "Hizkuntza estandarraren eta dialektoen arteko bateratze joerak", in J. Lakarra eta J. I. Hualde (arg.), *Studies in Basque and Historical Linguistics in Memory of R.L. Trask. R.L. Trasken oroitzapenetan ikerketak euskalaritzat eta hizkuntzalaritza historikoaz*, ASJU XL: **1-2**, 133-160.
- , (2007): "El declive de los dialectos vascos", in G. Colón eta L. Gimeno (ed.), *Ecología lingüística i desaparició de llengües*, Universitat Jaume I, Castelló de la Plana, 65-92.
- , (2008): "Bariazio soziolinguistikoa Dimako euskararen", *Euskalingua* **12**, 17-26.
- Aurrekoetxea, G. eta Ormaetxea, J. L. (2006): "Euskararen Atlas Sozio-Geolinguistikoa ikerketa proiektua", *Euskalingua*, **9**, 157-163 [www.mendebalde.com].
- Bellmann, G. (1998): "Between Base Dialect and Standard Language", *Folia Linguistica* **XXXII/1-2**, 23-34.
- Pérez Landa, E. (2006): "Bokal-elkarketak beratarren hizkeran", *Uztaro*, **57**, 49-64.

